

Zon in overvloed,
verzorg jezelf
en anderen goed.
warmedagen.be

Intern warmteactieplan voor woonzorgcentra*

Stappenplan versie 2021

*Deze leidraad kan ook gebruikt worden voor centra voor kortverblijf type 1, centra voor herstelverblijf, groepen van assistentiewoningen en serviceflatgebouwen.

Colofon

Deze handleiding is een realisatie van het Agentschap Zorg en Gezondheid in samenwerking met het Vlaams Instituut Gezond Leven en de Vlaamse Logo's. Opmerkingen en suggesties zijn [welkom](#).

Inhoud

Inleiding	4
Voor wie is deze handleiding bedoeld?	5
Wat is het gevaar van warme dagen?	6
Waarom lopen ouderen een verhoogd risico?	6
Hoe pak je het aan?	7
Stap 1 – Hoe krijg je iedereen mee?	9
Stap 2 – Breng in kaart wat je kunt doen	10
Stap 3 – Bepaal de prioriteiten	13
Stap 4 – Formuleer je doelstellingen	14
Strategische doelen	14
Operationele doelen	14
Stap 5 – Stel een actieplan op	17
Werk een stappenplan uit	17
Stap 6 – Voer de acties uit	19
Stap 7 – Evalueer en stuur bij	20
Stap 8 – Veranker in het beleid	21
Literatuurlijst	22

Inleiding

In Vlaanderen neemt door de verandering van ons klimaat de kans op veelvuldige en aanhoudende warmteperioden toe. Die warme dagen veroorzaken extra gezondheidsrisico's.

Bewoners van woonzorgcentra zijn daarbij extra gevoelig. Enerzijds omdat deze groep over het algemeen beperkter en afhankelijker is van anderen dan ouderen die nog thuis wonen. Anderzijds is de huisvesting niet altijd voldoende op hitte berekend.

Met deze leidraad willen we de ontwikkeling en het gebruik van een warmteactieplan vergemakkelijken. Het moet ervoor zorgen dat bewoners van woonzorgcentra zo weinig mogelijk hinder of negatieve gezondheidseffecten ondervinden van warme dagen.

Eerst willen we de kennis van hittegerelateerde problematiek verhogen. Vervolgens willen we een aanzet geven om een gezondheidsplan Warme Dagen te ontwikkelen en succesvol te implementeren.

Bij deze handleiding hoort een inspiratiedocument met verschillende acties die ondernomen kunnen worden tijdens warme dagen. Het inspiratiedocument vind je terug op de website www.warmedagen.be.

Regelgeving in woonzorgcentra

De erkenningvoorwaarden verplichten een woonzorgcentrum om een intern warmteactieplan te ontwikkelen. Bijlage 1 geeft een kort overzicht van de wetgeving met betrekking tot de warmteproblematiek.

Voor wie is deze handleiding bedoeld?

Deze gids wil een handleiding zijn voor de directie, zorgverleners en andere medewerkers en vrijwilligers van woonzorgcentra.

In deze gids staat de cliënt centraal. Gemakshalve noemen we hem 'de bewoner'.

De richtlijnen zijn uiteraard ook van toepassing voor de gebruikers van een centrum voor dagverzorging of voor de bewoners van een centrum voor kortverblijf, van een assistentiewoning, enzovoort.

Voor acties rond het welzijn van personeel en vrijwilligers tijdens warme dagen vind je meer informatie op de website van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. www.werk.belgie.be

Situering binnen het Vlaamse en federale beleid

Het nationale ozon- en hitteplan bestaat uit 3 fasen:

- de waakzaamheidsfase (15 mei – 30 september)
- de waarschuwingsfase (0 tot 2 dagen voor het erg warm wordt)
- de alarmfase (temperatuur en ozon overschrijden drempels)

Vlaanderen is sinds 2015 bevoegd voor preventie in het kader van erg warme dagen. Meer info over het nationale ozon- en hitteplan én het Vlaams warmteactieplan vind je op www.warmedagen.be/voor-organisaties/warmteactieplan

Wat is het gevaar van warme dagen?

Mensen hebben een gemiddelde lichaamstemperatuur van 37 graden. Om te vermijden dat de lichaamstemperatuur oploopt, wordt warmte door verdamping en via uitademen afgegeven. Daarbij wordt vocht onttrokken aan het lichaam. Dat kost moeite en zal het vochtgehalte in het lichaam doen afnemen.

Als de buitentemperatuur langdurig boven de 25 graden is, kunnen mensen last krijgen van de hitte. Vooral de 'eerste' warmte speelt een rol. Mensen hebben zich dan nog niet voldoende kunnen aanpassen aan de hoge temperaturen. Bij bewoners van woonzorgcentra kan zich dat uiten in onder andere vermoeidheid, concentratieproblemen of benauwdheid. Dat geldt des te meer wanneer er ook sprake is van een hoge luchtvochtigheid, zonnestraling, weinig wind, isolerende kleding, fysieke inspanning en weinig afkoeling in de nacht. Preventieve maatregelen zijn dan noodzakelijk.

De grootste oorzaak van hittegerelateerde sterfte zijn (een opstoot van al bestaande) cardiovasculaire en respiratoire klachten. Maar daarnaast bestaan ook specifieke hittegerelateerde aandoeningen die de lichamelijke gesteldheid van een bewoner kunnen tackelen.

Waarom lopen ouderen een verhoogd risico?

Ouderen (van meer dan 75 jaar) worden gezien als een belangrijke risicogroep voor hittegerelateerde aandoeningen en sterfte. Ouderen zijn gevoeliger voor warme temperaturen. Ze zijn fysiek een risicogroep door een verminderde temperatuurwaarneming, het gebruik van medicatie, de aanwezigheid van ziekten en aandoeningen, een verminderde dorstprikkel en een verminderd transpiratievermogen.

Bovendien zijn er interne en externe factoren die het risico op hittegerelateerde aandoeningen verhogen. Die vind je terug op de website in het document '[Risicofactoren hittegerelateerde aandoeningen](#)'.

Hoe pak je het aan?

Mogelijke acties en afspraken voor warme dagen kunnen gebundeld worden in een warmteactieplan.

We beschrijven hier een methode, gebaseerd op de kadermethodiek van Gezond Leven, om een goed onderbouwd gezondheidsplan te ontwikkelen of te optimaliseren.

Soms zal je een stap kunnen overslaan of lopen verschillende stappen door elkaar. We geven je handvaten mee die je op weg helpen, maar kijk naar de specifieke kenmerken van jouw woonzorgcentrum en ent jouw gezondheidsplan daarop.

Om te komen tot een samenhangend gezondheidsbeleid doorloop je verschillende stappen.

- **Stap 1 – Hoe krijg je iedereen mee?**
- **Stap 2 – Breng in kaart wat je kunt doen**
- **Stap 3 – Bepaal de prioriteiten**
- **Stap 4 – Formuleer je doelstellingen**
- **Stap 5 – Stel een actieplan op**
- **Stap 6 – Voer de acties uit**
- **Stap 7 – Evalueer en stuur bij**
- **Stap 8 – Veranker in het beleid**

Kwaliteitsvol gezondheidsplan

De aanpak is gebaseerd op:

- [de kadermethodieken van Gezond Leven](#)
- [algemene principes van gezondheidsbevordering](#)

Mogelijke interventies zijn telkens een antwoord op de volgende doelen:

1. Bereid je voor op warme dagen
2. Zorg voor een goede communicatie
3. Optimaliseer de vochtinname van de bewoners
4. Zorg voor koele verblijfsruimten of een geklimatiseerde ruimte
5. Zorg voor voldoende verkoeling bij de bewoners
6. Stimuleer bij iedereen alertheid voor hittegerelateerde symptomen

Inspiratie over mogelijk te ondernemen acties vind je terug in [het inspiratiedocument](#) op de website [warmedagen.be](#).

Stap 1 – Hoe krijg je iedereen mee?

Begin door anderen enthousiast te maken en ondersteuning en goedkeuring te krijgen. Vraag expliciet het engagement van je directie. Warme dagen zullen steeds vaker voorkomen. Wie nu al initiatief neemt, heeft alvast een streepje voor op de toekomst. Het gezondheidsplan zal ook groeien over de jaren heen.

Hou rekening met de mogelijkheden en draagkracht van je personeel. Sommige maatregelen kunnen onpopulair zijn bij de bewoners en het personeel. **Luister naar hen en probeer samen oplossingen te formuleren.**

Een uitgesproken engagement van de verpleegkundigen, verzorgenden, kinesitherapeuten, keukenploeg ... zal leiden tot **gemeenschappelijk gedragen acties.**

Tips:

- Start een werkgroep op waarbij vertegenwoordigers uit alle functies en diensten (zowel paramedici als de onderhoudsploeg, de kookploeg ...) vertegenwoordigd zijn.
- Laat dat groepje jaarlijks overleggen aan het einde van de winter of het begin van de lente. Idealiter start de werkgroep voordat de waakzaamheidsfase van het Vlaamse warmteactieplan afgekondigd wordt.
- Vergroot het draagvlak en verdeel extra taken over het aanwezige personeel uit diverse diensten en vrijwilligers. Betrek bijvoorbeeld iedereen die kan helpen bij extra drankrondes op warme dagen.
- Zorg dat vertegenwoordigers uit de werkgroep draagvlak vinden binnen hun eigen diensten voor de voorgestelde acties.
- Betrek er ook bezoekers, familie en mantelzorgers van de bewoners.
- Last but not least: spreek met de bewoners over de maatregelen.

Stap 2 – Breng in kaart wat je kunt doen

Werk je eerst in en zoek een aantal zaken uit voor je beslist welke acties je effectief gaat ondernemen.

Enkele analyses die je kunt maken bij de start:

Probleem- en doelgroepenanalyse

- Lees meer over het onderwerp. Waarom drinken ouderen minder? Hoeveel moeten ouderen op warme dagen drinken? Welke problemen kunnen er ontstaan op warme dagen?
- Welke bewoners lopen een extra risico? Identificeer bewoners die aan veelvuldige aandoeningen lijden, intensieve zorgen nodig hebben of in hoge mate afhankelijk zijn. Dat kan gebeuren door overleg met de hoofdverpleegkundige en de arts.
- Achterhaal welke noden en behoeften er leven onder de bewoners in het woonzorgcentrum. Betrek hen erbij via de gebruikersraad. Vraag aan familie en bezoekers welke acties nodig zijn en hoe die maatregelen onthaald zullen worden.
- Breng de warmste en koelste ruimten in het woonzorgcentrum in kaart.

Interventieanalyse

- Breng in kaart welke maatregelen nu al genomen worden. Wat liep goed? Wat liep minder goed?
- Op welke manier kunnen de acties geoptimaliseerd worden? Het kan bijvoorbeeld aanbevolen zijn om bewoners op te delen in verschillende groepen op basis van hun specifieke noden. Denk aan een groep bewoners die zelfstandig kunnen drinken, een groep bewoners die gedeeltelijk hulp nodig hebben om voldoende te drinken (bv. bewoners met dementie of mobiliteitsproblemen) en een groep bewoners die moeite hebben met het opnemen van vocht (bv. slikproblemen).
- Zijn er bijkomende of nieuwe maatregelen nodig?

- Zoek uit wat je kunt doen. Bekijk daarvoor ons [inspiratiedocument](#) op de website.
- Welke inspanningen vragen de acties? Welke acties lijken je haalbaar? Wat zijn mogelijke knelpunten waar je het best rekening mee kunt houden (bv. financieel, infrastructuur, kennis en vaardigheden van personeel, vrijwilligers of familie ...)?

Stakeholderanalyse

- Som op welke actoren en stakeholders je erbij gaat betrekken. Denk aan:
  - (behandelende) artsen en apothekers, rond het gebruik of de aanpassing van medicatie op warme dagen
  - eventueel ook de coördinerend en raadgevend arts (CRA)
  - interne zorgmedewerkers en/of externe zorgverleners, het multidisciplinaire personeelsteam dat de bewoners verzorgt (of bij samenwerking met thuiszorgdiensten)
  - een ergotherapeut, bijvoorbeeld rond aanpassingen voor bewoners met slikproblemen
  - vrijwilligers en ouderenverenigingen (bv. OKRA)
  - preventieadviseurs
  - catering (intern of extern), om aangepaste voeding aan te bieden op warme dagen (bv. extra licht verteerbare en vochtrijke voeding, verfrissende dranken)
  - de wasserij, voor extra wasbeurten van beddengoed, handdoeken, washandjes ...
  - familie, bezoekers en mantelzorgers, die extra toezien op het welzijn van de bewoners tijdens warme dagen (voldoende drinken en verkoeling, alertheid voor symptomen ...)
  - de bewoners: wat kunnen zij zelf doen op het vlak van preventie? Hoe kunnen ze symptomen bij zichzelf of medebewoners herkennen en signaleren?

Koele ruimten in kaart brengen

Aan de hand van **regelmatige en/of vaste temperatuurcontroles** in het woonzorgcentrum kunnen de meest warme en meest frisse ruimten in kaart gebracht worden. Duid een **verantwoordelijke** aan voor de temperatuurmetingen.

Hou er rekening mee dat de hoogste verdiepingen en meest zuidelijk gerichte flanken meer risico lopen op oververhitting. Ook luchtvochtigheid speelt mee bij de gevoelstemperatuur. Kamers in de nabijheid van de badkamer, het washok of de keuken ondervinden vaker hinder.

Nu kun je ervoor kiezen om de meest frisse ruimten **structureel te verdelen over de meest kwetsbare bewoners of (bedlegerige) ouderen met intensieve zorgbehoeften**. Tijdens de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan is het in een WZC verplicht om een geklimatiseerde ruimte ter beschikking te stellen die voldoende groot is voor alle bewoners van wie de verblijfsruimten de vereiste temperaturen (bijlage 1) niet halen.

Stap 3 – Bepaal de prioriteiten

Je hebt nu verschillende aspecten in kaart gebracht die de basis zullen vormen van je gezondheidsplan Warme Dagen. Waarschijnlijk heb je heel wat mogelijkheden en werkpunten blootgelegd. Door een gebrek aan tijd of middelen is het misschien niet mogelijk om op al die aspecten in te zetten. Daarom is het belangrijk om prioriteiten te bepalen.

De keuze van prioriteiten mag natuurlijk niet zomaar lukraak gebeuren. Bepaal de prioriteiten op basis van criteria die jullie belangrijk vinden. Verschillende criteria kunnen mee je prioriteiten bepalen:

- prioriteit voor de meest kwetsbare bewoners
- de zichtbaarheid, betaalbaarheid en haalbaarheid van de acties.
- een hoge motivatie van de werkgroep en het (hele) team voor acties
- een realiseerbare integratie in de bestaande werking
- ...

Bespreek dit samen met het hele team. Betrek er ook de gebruikers van het woonzorgcentrum bij.

Probeer minimaal op een combinatie van acties in te zetten.

- Besteed aandacht aan zowel voldoende drinken als voldoende aandacht voor verfrissing (binnen en buiten).
- Besteed aandacht aan sensibilisatie, omgevingsmaatregelen en afspraken.

Maak een onderscheid tussen prioriteiten op korte termijn en prioriteiten op lange termijn. Een snelle succeservaring kan alle betrokkenen energie geven en de basis vormen om op verder te bouwen.

Stap 4 – Formuleer je doelstellingen

Zijn de prioriteiten duidelijk?

Dan kun je doelstellingen formuleren. Stel daarbij de vraag: 'Wat wil ik bereiken?'

Strategische doelen

Het is logisch dat je eerst strategische doelen formuleert. Strategische doelen geven aan wat het wenselijke einddoel **op lange termijn** is. Bijvoorbeeld:

- 'We willen voorkomen dat de hoogste risicogroep wordt blootgesteld aan hoge temperaturen.'

Extra tips:

- Koppel je strategische doelen aan de verschillende actieniveaus.
- Formuleer doelstellingen op korte en lange termijn. Zorg dat je doelstellingen op korte termijn je langetermijnvisie ondersteunen.
- Zorg dat de doelstellingen stroken met de ruimere visie van de organisatie.
- Betrek zo veel mogelijk actoren bij het bepalen van je doelstellingen. Laat hen feedback geven op de inhoud, niet op de formulering van de doelstellingen.
- Bekijk bij het formuleren van je doelstellingen ook al je evaluatieopzet (zie stap 7). Dat zal je evaluatie vergemakkelijken.

Operationele doelen

Om je strategische doelen te bereiken, vertaal je ze in operationele doelen. Operationele doelen zijn een meer concrete vertaling van de strategische doelen op **korte termijn**.

Alleen sensibiliseren en informeren volstaat niet. Ook afspraken en omgevingsinterventies zijn noodzakelijk. Zet daarom in op een mix van de volgende vier strategieën als je je doelstellingen formuleert:

Zon in overvloed, verzorg jezelf en anderen goed.
warmedagen.be

- **Informatie en sensibilisatie**

- Voorbeeld: 'De bewoners en hun familie/bezoek weten hoe belangrijk het is dat ouderen op warme dagen voldoende drinken en zich niet te warm kleden.'

- **Omgevingsinterventies**

- Voorbeeld: 'Drinkwater is altijd (gratis) toegankelijk en binnen handbereik van de bewoners.'

- **Regels en afspraken**

- Voorbeeld (1): 'We regelen de binnentemperatuur op basis van de afspraken rond de maximumtemperatuur in de kamers van de bewoners en puntmetingen op vastgestelde plaatsen in het woonzorgcentrum.'
- Voorbeeld (2): 'In het warmteactieplan vermelden we op welke manier we (mobiele) aircotoestellen inzetten. De medewerkers van het palliatief supportteam bespreken en bepalen bij welke bewoners de aircotoestellen worden geplaatst.'

- **Zorg en begeleiding**

- Voorbeeld (1): 'De directie van het woonzorgcentrum voorziet in een efficiënt systeem om de gezondheidstoestand van de meest kwetsbare bewoners (chronisch zieken, bewoners met slikproblemen ...) strikt op te volgen en erop toe te zien dat ze voldoende drinken.'
- Voorbeeld (2): 'We sensibiliseren de bewoners in de aanloop naar een warmteperiode om meer te drinken dan normaal om zo stelselmatig hun vochtreserve op te bouwen (vroeginterventie).'
- Voorbeeld (3): 'De bewoners die medicatie nemen worden op geregelde tijdstippen opgevolgd door de (huis)arts.'

Deze operationele doelen kun je duidelijk, meetbaar, realistisch en tijdsgebonden gaan formuleren waar mogelijk (SMART!). In het begin is het moeilijk om inschattingen te maken van exacte aantallen, maar hoe langer je bezig bent, hoe duidelijker je ziet wat haalbare streefcijfers zijn. En dan is het natuurlijk de bedoeling dat je altijd probeert om net iets verder te raken.

Bundel je acties in een matrix.

Concretiseer de operationele doelstellingen in acties en plaats ze in een gezondheidsmatrix. Bijvoorbeeld:

- ‘De bewoners en hun familie/bezoek worden geïnformeerd waarom ze voldoende moeten drinken bij warm weer.’
  - Acties:
    - We bestellen voldoende folders op de website warmedagen.be en leggen die aan het onthaal van het woonzorgcentrum, de cafetaria, één per kamer van de bewoners.
    - We gebruiken de ‘drankkaart’ om te inventariseren hoeveel de bewoners drinken.
    - ...

Stap 5 – Stel een actieplan op

Een goede mix van acties zorgt voor een beter resultaat. De gezondheidsmatrix is een tool die je helpt om te komen tot een mix van acties:

- **educatie**, bijvoorbeeld affiches, folders ...
- **omgevingsinterventies**, bijvoorbeeld voldoende schaduw
- **afspraken**, bijvoorbeeld goede afspraken met het personeel (rond temperatuurmeting, organisatie van extra drankrondes ...)
- **zorg en begeleiding**, bijvoorbeeld extra aandacht voor de meest kwetsbare bewoners (medicatiegebruik, ...)

Gebruik de gezondheidsmatrix als instrument om al je acties schematisch voor te stellen. Zo werk je aan een structureel plan en vergeet je niets.

Bereid je ook zelf goed voor op de mogelijkheid van erg warme dagen. Elke organisatie kan zich inschrijven op de nieuwsbrief van de Vlaamse overheid om een waarschuwingsmail te ontvangen voor een komende warmteperiode (een tweetal dagen voor het echt warm wordt). Schrijf je in via [deze link](#).

Werk een stappenplan uit

Om de gekozen acties te realiseren, formuleer je eerst de verschillende stappen per actie. Begin met wat logisch als eerste komt.

Bijvoorbeeld:

- We richten een werkgroep 'Warme Dagen' op.
- De werkgroep informeert alle medewerkers (bv. via mail, middagoverleg ...) en geeft hun informatie over de campagne Warme Dagen en het gezondheidsplan Warme Dagen met alle maatregelen voor het woonzorgcentrum.

- Meer weten? [De gezondheidsmatrix als beleidsinstrument](#)
- Download een [lege gezondheidsmatrix](#)
- Een [inspiratiegids voor motiverende gespreksvoering op Warme Dagen](#)

Stap 6 – Voer de acties uit

De verschillende betrokkenen voeren op de afgesproken momenten, tijdens de afgesproken fases en op de afgesproken manier de acties uit. Iemand die het plan coördineert kan daarbij erg handig zijn om het overzicht te behouden en de langetermijnvisie te bewaken.

Extra tips:

- Laat de verschillende betrokkenen (en nieuwe partners) regelmatig samenkomen. De regelmaat kun je lokaal het best zelf bepalen. Bewaak in dat overleg zelf ook mee de grote lijnen.
- Creëer voldoende tijd en ruimte voor de acties. Goede voornemens helpen je al goed op weg, maar de geplande acties moeten ook realistisch zijn. De verantwoordelijken voor bepaalde maatregelen moeten voldoende tijd en middelen hebben om de acties naar behoren uit te voeren.
- Probeer de einddoelgroep zo veel mogelijk te doen participeren. Worden de bewoners betrokken bij het kiezen en het uitvoeren van de acties? Dan zullen ze er ook positiever op reageren. Vraag hun welke maaltijd ze het liefst zouden nuttigen tijdens erg warme dagen en aan welke dranken ze de voorkeur geven.

Stap 7 – Evalueer en stuur bij

Van evalueren kun je leren. Door te evalueren krijg je inzicht in wat werkt, wat beter niet herhaald kan worden en hoe je bepaalde acties kunt bijsturen om ze sterker te maken in de toekomst.

Trek voldoende tijd en middelen uit voor evaluatie!

Evalueren kan op twee niveaus. Het is aangeraden om ze te combineren.

- **De effectevaluatie.** Bij welke doelgroep is wat bereikt? Welke impact op de gezondheidsdeterminanten, op preventiedeelname en op zorgconsumptie zien we?
- **De procesevaluatie.** Hoe is de uitvoering van het plan verlopen? Waren de werkwijzen, middelen en materialen adequaat in het uitvoeren van het plan?

Meer weten over evalueren?

- [Neem dan een kijkje op de website van Gezond Leven](#)

Stap 8 – Veranker in het beleid

Een warmteactieplan staat niet op zichzelf, maar kun je beter verankeren in het meerjarenplan van het woonzorgcentrum.

Concrete tips:

- Agendeer warme dagen elk jaar (begin mei) op de personeelsvergadering.
- Duid een verantwoordelijke aan die trekker is van dit thema.
- Veranker dit gezondheidsplan Warme Dagen in je gezondheidsbeleid.
- Rapporteer je korte- en langetermijndoelstellingen. Laat de acties die je ondernomen hebt leven in het team.

Ook wij zijn benieuwd!

- Heb je een coole foto van acties die je organiseerde op erg warme dagen? Aarzel niet en [bezorg ze ons!](#)

Literatuurlijst

1. Van den Hurk, B., Klein Tank, A., Lenderink, G., van Ulden, A., van Oldenborgh, G.J., Katsman, C., van den Brink, H., Keller, F., Bessembinder, J., Burgers, G., Komen, G., Hazeleger, W., Drijfhout, D.: **KNMI Climate Change Scenarios 2006 for the Netherlands, KNMI Scientific Report WR 2006-01** The Netherlands: KNMI; 2006.
2. Wilson, L., Black, D., Veitch, C.: **Heatwaves and the elderly - The role of the GP in reducing morbidity.** *Aust Fam Physician* 2011, **40**:637-640.
3. **Vraag en antwoord: Hitte.** RIVM; 2015.
4. Vassallo, M., Gera, K.N., Allen, S.: **Factors associated with high risk of marginal hyperthermia in elderly patients living in an institution.** *Postgrad Med J.* 1995, **71**:213-216.
5. Public Health England: **Heatwave plan for England - Supporting vulnerable people before and during a heatwave – advice for care home managers and staff.** *NHS England* 2018.
6. Benmarhnia, T., Deguen, S., Kaufman J.S., Smargiassi, A.: **Review Article: Vulnerability to Heat-related Mortality: A Systematic Review, Meta-analysis, and Meta-regression Analysis.** *Epidemiology* 2015, **26**:781-793.
7. Kalisch Ellett, L.M., Pratt, N.L., Le Blanc, V.T., Westaway, K., Roughead, E.E.: **Increased risk of hospital admission for dehydration or heat-related illness after initiation of medicines: a sequence symmetry analysis.** *J Clin Pharm Ther* 2016, **41**:503-507.
8. Westaway, K., Frank, O., Husband, A., McClure, A., Shute, R., Edwards, S., Curtis, J., Rowett, D.: **Medicines can affect thermoregulation and accentuate the risk of dehydration and heat-related illness during hot weather.** *J Clin Pharm Ther* 2015, **40**:363-367.
9. Belmin, J., Auffray, J.C., Berbezier, C., Boirin, P., Mercier, S., de Reviere, B., Golmard, J.L.: **Level of dependency: a simple marker associated with mortality during the 2003 heatwave among French dependent elderly people living in the community or in institutions.** *Age Ageing* 2007, **36**:298-303.
10. Takahashi, N., Nakao, R., Ueda, K., Ono, M., Kondo, M., Honda, Y., Hashizume M: **Community trial on heat related-illness prevention behaviors and knowledge for the elderly.** *Int J Environ Res Public Health* 2015, **12**:3188-3214.

Bijlage 1: Wetgeving

Basisbesluit:

Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de programmatie, de erkenningsvoorwaarden en de subsidieregeling voor woonzorgvoorzieningen en verenigingen voor mantelzorgers en gebruikers (28 juni 2019)

De erkenningsvoorwaarden zijn per type voorziening opgesomd in de bijlagen van dit besluit.

Bijlage 11: Woonzorgcentra:

Art. 24. Het woonzorgcentrum ontwikkelt een intern warmteactieplan. Dat plan treedt in werking zodra de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan wordt opgestart.

Art. 51. Het gebouw of de gebouwen van de woonzorgcentra voldoen aan de volgende voorwaarden:

- 14° in alle verblijfsruimten bedraagt de temperatuur overdag minstens 22°C. Alle nuttige maatregelen worden genomen om in alle verblijfsruimten een temperatuur van maximaal 26°C of als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan van kracht is, een temperatuur die lager ligt dan de buitentemperatuur, te bewaren;
- 15° als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan wordt opgestart, wordt een geklimatiseerde ruimte beschikbaar gemaakt die voldoende groot is voor alle bewoners van wie de verblijfsruimten de vereiste temperaturen niet halen;
- 16° aangepaste zonnewering waarbij het zicht naar buiten zo weinig mogelijk gehinderd wordt, wordt, waar nodig, aangebracht. Zonnewering wordt als aangepast beschouwd als het zicht op de buitenwereld niet wordt verstoord, en oververhitting en verblinding door direct zonlicht van de bewoners wordt vermeden.

Bijlage 2: Diensten voor gezinszorg met een centrum voor dagopvang

Art. 46. Het centrum voor dagopvang voldoet aan de volgende voorwaarden:

- 34° in de leefruimte bedraagt de temperatuur overdag minstens 22°C. Alle nuttige maatregelen worden genomen om in alle verblijfsruimten een temperatuur van maximaal 26°C of als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan van kracht is, een temperatuur die lager ligt dan de buitentemperatuur, te bewaren.

Bijlage 7: Centra voor dagverzorging en centra voor dagopvang

Art. 18. Het centrum ontwikkelt een warmteactieplan. Dat plan treedt in werking zodra de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan wordt opgestart.

Art. 47. Het centrum moet voldoen aan al de volgende voorwaarden:

... Het gebruikerscomfort van het gebouw voldoet aan al de volgende voorwaarden:

- 8° in alle verblijfsruimten bedraagt de temperatuur overdag minstens 22°C. Alle nuttige maatregelen worden genomen om in alle verblijfsruimten een temperatuur van maximaal 26°C of als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan van kracht is, een temperatuur die lager ligt dan de buitentemperatuur, te bewaren;
- 9° als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan wordt opgestart, wordt een geklimatiseerde ruimte beschikbaar gemaakt die voldoende groot is voor alle gebruikers;
- 10° aangepaste zonnewering, waarbij het zicht naar buiten zo weinig mogelijk gehinderd wordt, en oververhitting en verblinding van gebruikers door direct zonlicht vermeden worden, wordt, waar nodig, aangebracht. Een zontoetredingsfactor $g < 0,45$ is vereist. Op de andere oriëntaties wordt aangepaste zonnewering voorzien. Bij de toepassing van regelbare zonnewering parallel aan het glas is een zontoetredingsfactor g totaal $< 0,15$ vereist voor het geheel van de beglazing en de zonnewering samen.

Bijlage 8: Centra voor kortverblijf

Deel 2: Centrum voor kortverblijf type 1

Art. 21. Het gebouw van een centrum type 1 voldoet aan al de volgende voorwaarden:

- 1° het centrum type 1 beantwoordt aan de voorwaarden voor de infrastructuur die van toepassing zijn op het woonzorgcentrum of centrum voor herstelverblijf waarin het is gevestigd.

Deel 3. Centrum voor kortverblijf type 2

Art. 94. Alle te bouwen of te verbouwen centra type 2 of delen van centra type 2 voldoen aan al de volgende voorwaarden:

...Het gebruikerscomfort van het gebouw of de gebouwen, vermeld in het eerste lid, voldoet aan al de volgende voorwaarden:

- 7° de binnentemperatuur is regelbaar per verblijfsruimte, al dan niet via een centraal gebouwbeheersysteem;
- 8° in alle verblijfsruimten die niet voorzien zijn van luchtkoeling zijn opengaande raamdelen aanwezig. Er wordt voor de bediening ervan rekening gehouden met de veiligheid van de gebruikers;
- 9° in alle verblijfsruimten bedraagt de temperatuur overdag minstens 22°C. Alle nuttige maatregelen worden genomen om in alle verblijfsruimten een temperatuur van maximaal 26°C of als de

waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan van kracht is, een temperatuur die lager ligt dan de buitentemperatuur, te bewaren.

10° als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan wordt opgestart, wordt een geklimatiseerde ruimte beschikbaar gemaakt die voldoende groot is voor alle gebruikers van wie de verblijfsruimten de vereiste temperaturen niet halen;

11° aangepaste zonnewering, waarbij het zicht naar buiten zo weinig mogelijk gehinderd wordt, wordt, waar nodig, aangebracht. Zonnewering wordt als aangepast beschouwd als het zicht op de buitenwereld niet wordt verstoord, en oververhitting en verblinding van de gebruikers door direct zonlicht vermeden wordt.

Deel 4. Centrum voor kortverblijf type 3

Art. 148. Alle te bouwen of te verbouwen centra type 3, waarvoor een omgevingsvergunning voor de geplande bouwwerkzaamheden wordt afgeleverd, moeten voldoen aan al de volgende voorwaarden:

...Het gebruikerscomfort van het gebouw of de gebouwen, vermeld in het eerste lid, voldoet aan al de volgende voorwaarden:

8° de binnentemperatuur is regelbaar per verblijfsruimte, al dan niet via een centraal gebouwbeheersysteem;

9° in alle verblijfsruimten zijn opengaande raamdelen aanwezig. Er wordt voor de bediening ervan rekening gehouden met de veiligheid van de gebruikers;

10° in alle verblijfsruimten bedraagt de temperatuur overdag minstens 22°C. Alle nuttige maatregelen worden genomen om in alle verblijfsruimten een temperatuur van maximaal 26°C of als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan van kracht is, een temperatuur die lager ligt dan de buitentemperatuur, te bewaren.

11° als de waarschuwingsfase van het Vlaams Warmteactieplan wordt opgestart, wordt een geklimatiseerde ruimte beschikbaar gemaakt die voldoende groot is voor alle gebruikers van wie de verblijfsruimten de vereiste temperaturen niet halen;

12° aangepaste zonnewering, waarbij het zicht naar buiten zo weinig mogelijk gehinderd wordt, wordt, waar nodig, aangebracht. Zonnewering wordt als aangepast beschouwd als het zicht op de buitenwereld niet wordt verstoord, en oververhitting en verblinding van de gebruikers door direct zonlicht vermeden wordt.

Bijlage 9. Centra voor herstelverblijf

Art. 26. Het centrum voldoet aan al de volgende voorwaarden

8° de kamers en gemeenschappelijke ruimten zijn altijd zo verwarmd dat de temperatuur tot minstens 22°C gebracht kan worden;

9° het centrum ontwikkelt een hitteplan. Als de temperatuur oploopt, maar in elk geval als in het centrum een temperatuur van 27°C bereikt wordt, treedt dat plan in werking;

10° aangepaste zonnewering wordt aangebracht, waar dat nodig is.

Bijlage 10. Groepen van assistentiewoningen

Art. 37. Het gebouw of de gebouwen van de groep van assistentiewoningen voldoen aan de volgende voorwaarden:

6° in de assistentiewoningen en de gemeenschappelijke ruimten, met uitzondering van de gangen, kan de temperatuur overdag minstens 22°C bedragen. Alle nuttige maatregelen worden genomen om in die ruimten een temperatuur van maximaal 26 °C, als de waarschuwingsfase van het Vlaamse Warmteactieplan van kracht is, een temperatuur die lager ligt dan de buitentemperatuur , te bewaren.

7° zonnewering, waarbij het zicht naar buiten zo weinig mogelijk gehinderd wordt, en waarbij oververhitting en verblinding van bewoners door direct zonlicht vermeden wordt, wordt, waar nodig, aangebracht.

